

ЗА НЯКОИ ОСНОВНИ ЛЕКСИКОГРАФСКИ ТЕРМИНИ

Цветелина Георгиева

Институт за български език, Българска академия на науките

ABOUT SOME BASIC LEXICOGRAPHIC TERMS

Tsvetelina Georgieva

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

Резюме: Изследването е първи опит в българската лингвистика за целенасочено представяне и дефиниране на основни лексикографски термини като *речникова статия*, *заглавка* и др. с оглед на тълковен речник. То отговаря на въпроса колко заглавки има в зоната на заглавката в нетрадиционните случаи, когато „вход“ на статията са няколко еднотипни думи, които се тълкуват заедно. Една от посочените препоръки е да се следва теоретичният постулат: **една заглавка** (проста или комбинирана) *отключва една речникова статия*.

Ключови думи: лексикографски термин, речникова статия, заглавка, проста заглавка, комбинирана заглавка

Abstract: The study is the first attempt in Bulgarian linguistics to purposefully present and define basic lexicographic terms such as *dictionary entry*, *headword*, etc. with a view to an explanatory dictionary. It answers the question of how many *headwords* there are in the headwords area in the unconventional cases where the „input“ of the entry are several words of the same type that are interpreted together. One of the stated recommendations is to follow the theoretical postulate: **one headword** (simple or combined) *unlocks one dictionary entry*.

Keywords: lexicographic term, dictionary entry, headword, simple headword, combined headword

* Copyright of each paper stays with the respective authors. The works in the Papers of the Institute for Bulgarian Language are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International Licence (CC BY 4.0)

В България професионални съставители на речници има само в Института за български език (ИБЕ) на БАН. Те се занимават основно със създаване на лексикографски трудове. За съжаление, българските учени все още са в дълг към науката и обществото, защото няма монографии, посветени на трите отделни области на знанието за речниците – теоретичната лексикография, учебната лексикография и приложната лексикография. Разбира се, съществуват немалко сериозни теоретични изследвания (по-големи и по-малки), в които обект на анализ са различни лексикографски проблеми, но все още няма такива, в които са изложени някои базисни положения на лексикографията и лексикографското дело и които са ориентирани към настоящите и бъдещи специалисти лексикографи. По мои знания има отпечатани две ръководства с насоченост към конкретен речник – „Ръководство за съставяне на *Речник на българския език*“ на Кр. Чолакова, С. Спасова, К. Ничева и З. Геннадиева (RSRBE 1966) и „Основни лексикографски проблеми и Семантичен речник-минимум“¹ на Ив. Касабов (Kasabov 2019), както и три студии – „Методи за тълкуване на думите“ на С. Бояджиев (Boyadzhiev 1959), „Изработване на двуезични речници“ на М. Филипова-Байрова (Filipova-Bayrova 1959) и „Модел за изграждане на общ типов словник на родно-чужд речник“ на С. Павлова (Pavlova 2002). Всички тези трудове са на научни сътрудници от ИБЕ, като повечето са работили в Секцията за българска лексикология и лексикография. Трябва да се отбележи и скромното присъствие на лексикографията в някои учебници по българска лексикология (за висшите училища). В тях е обособен малък самостоятелен дял „Лексикография“, в който най-общо се представят нашите речници (вж. Boyadzhiev 2011; Vatov 2015; Radeva 2017 и др.). В първия том на академичната „Българска лексикология“ (Krumova-Tsvetkova et al. 2013) също има малък раздел „Лексикографията като лексикална прагматика“. Липсват обаче наши монографични изследвания, в които са събрани, дефинирани и изяснени лексикографски термини и понятия; няма ръководства за съставяне на различни видове речници (едноезични, двуезични и т. н.), не е описана историята на българската лексикография и пр. (За сравнение – такива монографични трудове има издадени в чужбина – вж. напр. Zgusta 1971; Hartmann, James 1998; Dubichinski 2008; IEL 2013; SrpLg 2014; SrpLg 2018 и др.). Ето защо разработването на подобни трудове на базата на постиженията в тази област е крайно необходимо и важно, включително и с оглед на бъдещата ни лексикографска практика. Настоящата студия има за цел да насочи вниманието на българските лексикографи към създаването на такива

¹ Състои се от три части – първите две (*Семантични проблеми на лексикографията* и *Теория за речник-минимум*) са теоретични, а третата (*Семантичен речник-минимум*) е приложна и в принципно единство с другите.

трудове, а разгледаните тук въпроси вероятно ще дадат тласък за по-нататъшното развитие на теорията.

В това изследване ще бъдат разгледани някои ключови лексикографски термини като **речникова статия**, **заглавка** и др., които активно се използват в анализите на речниците. Ще се направи опит те да бъдат дефинирани синтезирано (в рамките на едно изречение, доколкото това е възможно), и то с оглед на тълковния речник², като преди това се потърси информация за тях в наши и чужди научни и научноприложни трудове, ръководства, учебници и учебни помагала.

Традиционно „входът“ на речниковата статия в тълковен речник е **една езикова единица** (обикн. **дума**), която е дадена в основната ѝ форма и е откrojена типографски от останалия текст. Тя е изписана съгласно с правописната и правоговорната норма и е придружена от граматични бележки (напр. за род, число и др.), срв.:

1. заглавие *ср.* Име на книга, статия, музикално произведение и под., което се изписва в началото; наслов. (BTR 1994)

2. заглавен *прил.* Който се отнася до заглавие, свързан е със заглавие. *Заглавни букви. Заглавна корица. Заглавна дума на речник.* (BTR 1994).

В еднотомните български тълковни речници обаче има нетрадиционни (нестандартни) речникови статии с „вход“ **две или повече еднотипни думи**, които извън речниковата статия се разглеждат от изследователите като самостоятелни лексеми. Тези езикови единици са близки по семантика и строеж и се тълкуват с една обща (!) дефиниция. Многообразието от модели е голямо³, но тук ще посоча само няколко примера⁴ от различни речници:

3. говедар | *м., чл. -ят, -я, дат. и зв. -ю, ж. -ка, ум. -че, гов. -ин м.; стб. говждарь*: който кара и варди говеда на паша, *вж.* пастир; който пасе крави, волове, биволи, *отлично от* овчар, козар, телчар и др. Манафи разпитват овчари и говедари. Днес овчарите и говедарите добиват ягнета и телци, кога щат през годината... (BTR 1951)

4. изгѝд|а *ж., ум. -ица, -ичка; рус.* выгода: полза, печалба; каквото е изгодно; нем. Vor|teil. Гледали си спокойствието и личните изгоди, когато народните дейци търпели оскѝдност, гонения и заточения... (BTR 1951)

² Вниманието тук се ограничава до традиционните (печатни) тълковни речници.

³ Различен е и начинът на изписване на някои компоненти, като по-рядко се срещат в съкратен или в компресиран вид – вж. статии № 3, 4, 5 и 14.

⁴ Статиите се дават по начина, по който са представени в речниците. Само примерите от BTR 1951 се привеждат със съкращение, тъй като следващият текст не е съществен с оглед на разглеждания проблем.

5. **безстопан|ски и -ствен** *прил. м.*: ‘без стопанин’. Безстопанствени имоти. (BTR 1951)
6. **лèкар** *м.* и **лèкарка** *ж.* Лице с висше медицинско образование. (BTR 1994)
7. **баламòсвам** *несв.* **баламòсам** *св. прех. разг.* Заблуждавам, залъгвам някого, правя го на балама. *Ще ни помогнеш ли, или само ни баламосваш?* (BTR 1994)
8. **поля̀к** *м.* и **поля̀кнѝя** *ж.* Човек от основното население на Полша. (BTR 1994)
9. **биоло̀гичен, биоло̀гически** и **биоло̀джи** *прил.* Който се отнася до биология, който е свързан с живота, с живите организми. *Биологични процеси. Биологични оръжия.* (BTR 1994)
10. **всѝкога** и (разг.) **всѝкогаш** *нарч.* Винаги; всегда, сявга. (BTR 1994)
11. **бежешкàта** и **бежешкòм** *нарч.* С бягане, бягайки, като се бяга; тичешата, тичешком. (BTR 2012)
12. **брѝсна̀р** *м.* и **брѝсна̀рка** *ж.* Лице, подготвено да бръсне и подстригва. *брѝсна̀рски* *прил.* (BTR 2012)
13. **генèзис** *м.* и **генèза** *ж.* (гр.-рус.) *книж.* Произход, възникване, зараждане. (BTR 2012)
14. **гя̀ур(ин)** *м.* (перс.-тур.) и **гя̀урка** *ж.* Друговерец, който не изповядва исляма. *гя̀урски* *прил.* (BTR 2012)
15. **дѝговѝден** и **дѝгообрàзен** *прил.* Който има форма на дѝга. (BTR 2012)
16. **грѝмвам, грѝмваш, несв.** и **грѝмна, св.** Гърмя изведнѝж, веднѝж или поединично. (STRBE 1995)
17. **гамèн** и **гàмен**, *мн.* гамèни и гàмени, *м.* Невъзпитан уличен хлапак; уличник, хулиган. // *прил.* **гамèнски** и **гàменски**, гамèнска и гàменска, гамèнско и гàменско, *мн.* гамèнски и гàменски. *Гаменска постѝпка.* (STRBE 1995).

Вероятно решението за композиране на подобни речникови статии произтича от малкия обем на еднотомния речник и от стремежа да се обяснят повече думи, пък макар и с по-общи значения. Доколко обаче подобни статии са теоретично издържани и коя е заглавката в тях? Ще направя опит да отговоря на поставените въпроси (а и на други, свързани с тях), като се опра на наши и чужди изследвания, с които разполагам.

Речникова статия (в тълковен речник)

Въпреки че терминът *речникова статия* е сред основните в лексикографията, в българските научни трудове и учебници той не е дефиниран в рамките

на едно изречение, какъвто е моделът на традиционното определение. За него откриваме информация в български терминологичен речник. Речниковата статия се определя като „съставна част на речник, представляваща кратък текст, в който се дава информация за дадени единици на езика (морфеми, думи, словосъчетания, фразеологизми, термини и пр.), за реални обекти или абстрактни понятия. Речниковата статия съдържа две страни: заглавна дума, наречена заглавка (лявата страна – единицата, за която се дава информацията), и речниково описание (дясната страна – информацията, която се дава)...“ (TR 2009: 360 – 361). Рядко се срещат едноизреченски дефиниции и в чужди изследвания. Заслужава внимание дефиницията и описанието, които дава В. В. Дубичински в учебното пособие *Лексикография руского языка* (Dubichinski 2008). Според автора речниковата статия (без оглед на вида речник!) е „основна структурна единица на речника, която се състои от заглавна единица и нейното описание“ (Dubichinski 2008: 56). Като отнася начина на построяване на речниковата статия към микроструктурата на речника, В. В. Дубичински посочва елементите на универсалната речникова статия: „1) заглавна единица; 2) нейната фонетична характеристика; 3) нейната граматическа характеристика; 4) семантизация на заглавната единица (тълкуване, дефиниция, преводен еквивалент и др.); 5) съчетателни възможности на заглавната единица; 6) словообразователни възможности на заглавната единица; 7) етимологически справки; 8) илюстративни примери (лексикографски илюстрации); 9) лексикографски бележки; 10) енциклопедична информация; 11) препратки, бележки“ (Dubichinski 2008: 56 – 57). Авторът прави кратка характеристика на всеки елемент на речниковата статия (съпроводена понякога от дефиниция), като показва взаимовръзката и взаимозависимостта между елементите. Това потвърждава идеята му, че микроструктурата на речника е отделна система в рамките на по-сложната и по-мощна система – макроструктурата на речника⁵.

С оглед на тълковния речник тук предлагам различна интерпретация за речниковата статия, а именно: **речниковата статия** е основната структурна единица от същинския корпус на речника⁶, която се състои от *два задължителни елемента* – *заглавка* (обект на тълкуване) и *нейното описание* (самото тълкуване).⁷ *Факултативни* (но препоръчителни с оглед на днешните речни-

⁵ Под макроструктура на речника В. В. Дубичински разбира общите проблеми на речника като самостоятелна система с нейните вътрешни връзки и многопластова организация (вж. Dubichinski 2008: 60).

⁶ Под *същински корпус на речника* се разбира съвкупността от всички речникови статии в него.

⁷ Тази дефиниция отчита и съществуващите непрофесионално изготвени тълковни речници (преди всичко в миналото), които имат опростен вид.

ци) *елементи* са различните видове бележки (граматични (за вид на глагола; за род, число и др.), семантични (напр. *прен.*), функционално-стилови (напр. *спец., мед., диал., разг., книж.* и др.), емоционално-експерсивни (напр. *ирон., неодобр.* и др.), хронологични (напр. *остар., нов.* и др.), за произход и др.), а също и илюстративните примери. Изборът на факултативни елементи и начинът на представяне на семантичната структура на тълкуваната дума зависят преди всичко от знанията на съставителя, от обема и концепцията на речника, както и от неговия ползвател. Всяка речникова статия се оформя в отделен абзац (по-точно – от заглавна дума до друга заглавна дума) по предварително зададен модел и има, условно казано, две страни, подобно на уравнение. В лявата страна е разположена заглавката, а в дясната – вторият задължителен елемент (тълкуванието) и факултативните елементи. Трябва да се посочи, че основно изискване в един тълковен речник е смисловото тъждество между задължителните елементи на речниковата статия. Тълкуванието (разбира се, с изключение на структурните дефиниции) трябва да може успешно да замества в контекст тълкуваната дума. В повечето речникови статии задължителните (и факултативните) елементи присъстват в разгърнат вид. При тях структурата на речниковата статия може да съдържа следните често срещани зони (или части): *зона на заглавката* (присъства заглавката), *граматична зона* (посочват се граматични бележки – част на речта, членувани форми и др.), *функционално-стилистична зона* (посочват се квалификатори като *иконом., разг., ирон.*), *семантична зона* (посочва се тълкуванието на заглавката), *зона на парадигматичните (системните) отношения* (посочват се синоними и/или антоними на заглавката), *илюстративна зона* (посочва се (характерна) съчетаемост на заглавката, която потвърждава (а понякога и допълва) тълкуванието), *фразеологична зона* (обикновено се обособява със знак, след който се изписват фразеологизмите или устойчивите съчетания, в които участва заглавката), *словообразователна зона* (посочват се думи от словообразователното гнездо на заглавката, като често тя е неговият връх), *етимологична зона* (обикновено се обособява със знак, след който се посочват етимологични бележки за заглавката) и др. Има и по-кратки статии, в които описанието на обекта е представено в компресиран вид и опосредствано чрез използване на препратка (обикн. *вж.*)⁸. В тълковните речници принципът на подреждане на речниковите статии е азбучен, респективно по строг азбучен ред на заглавните думи.

⁸ Напр.: **дам** *вж.* давам. (BTR 1994). За тях В. В. Дубичински използва термина *препращаща речникова статия* (Dubichinski 2008: 60).

Заглавна единица (в тълковен речник)

Направената справка в български учебници (за студенти) и в други научни трудове показва, че в почти всички липсва и дефиниция за термина **заглавка**⁹ (вж. напр. Boyadzhiev et al. 1999; Krumova-Tsvetkova et al. 2013 и др.). Терминът се използва като аксиома, без да се изяснява и без препратка към друга публикация, в която е дефиниран (срв. напр.: конструкцията „заглавна дума (заглавка)“ в монографични трудове, включително и в учебници, съществува като част от изречение (Boyadzhiev 2011: 334) или като име на подраздел (Pavlova 2010: 106; Vatov 2015: 339). Най-често в разказвателен вид се описват някои специфични особености на термина. Обикновено се посочва (като пояснение), че **заглавката** е заглавна дума (или по-общото – **заглавката** е заглавна единица), т. е. разяснява се *лексикалното значение* на думата *заглавка*, но не и нейната същност и специфика с оглед на речниковата статия.¹⁰ Редица автори на учебници определят като същностни особености *местоположението* на заглавката в речниковата статия, както и нейната *форма*. Най-близко до изискването за дефиниция на заглавката е определението на Т. Бояджиев: „**заглавна дума – вокабула** (от лат. *vocabulum* – название, име), с която започва речниковата статия“; „за заглавна дума (заглавка) на речниковата статия се изнася основната форма на думата“ (Boyadzhiev 2011: 334).¹¹ Повече информация за заглавката има в някои български речници. В *Терминологичен речник по хуманитарни науки* напр. *заглавката* е определена като „думата (или словосъчетанието), която е заглавие на статия на речник“ (TR 2009: 141), докато в *Речник на българския език*, т. 5 е посочено, че на нея съответства „отделно обяснение“ (срв.: „заглавна дума с отделно обяснение в речник или подобен справочник“ – RBE 5: 299).

И в чуждата научна литература заглавката рядко се дефинира синтезирано в едно изречение¹². Л. Згуста не дава определение за заглавка, но уточнява,

⁹ А. Т.-Балан (автор на предговора към BTR 1951) използва като синоним на заглавка думата *кличка* (BTR 1951: 7).

¹⁰ От този начин на пояснение вторично може да се определи, че думата е резултат от словообразователния процес универбизация; *заглавка* е универбат.

¹¹ Без да предлага дефиниция, В. Радева посочва, че „всяка дума се представя в основната си форма като заглавие на речниковата статия“ (Radeva 2017: 346). В. Вътв уточнява, че заглавката е „с нормативно установен правопис и изговор по отношение на ударението, което се изписва“ (Vatov 2015: 339).

¹² Срв. описанието на термина заглавка (англ. lemma, entry-word или headword) в чужди англоезични източници: „The form of a word or phrase which is chosen for the LEMMA, the position in the dictionary structure where the ENTRY starts. Practices vary as to how headwords are marked typographically (e.g. by bold letters on indented or protruding lines), or how multiple and variant forms are distinguished (e.g. subscripts/

че тя трябва да се представя в каноничната ѝ форма (*canonical form*), като тази форма може да е различна за различните езици (Zgusta 1971: 119). За канонична (основна) форма на думата говори и В. В. Дубичински. Той обаче и дефинира термина (без оглед на вида речник): „заглавната единица е езикова единица (дума, словосъчетание, морфема и др.), която въвежда речникова статия в съответствие с възприетата в речника схема на разполагане“ (Dubichinski 2008: 547).

С оглед на тълковния речник и по-конкретно с оглед на речниковата статия (а не на същинската част на речника) в настоящата статия се предлага следната дефиниция: **заглавната единица (заглавката)** е основна структурна единица, с която започва речниковата статия и която получава лексикографска интерпретация (тълкувание). Като такава заглавката е едновременно заглавие, „вход“ на речниковата статия и обект на тълкуванието (вж. речникови статии № 1 и 2). Заглавката може да бъде дума (по-рядко морфема – представка, наставка, първа или втора съставна част на сложни думи). Мястото ѝ, както беше посочено, е в лявата страна на речниковата статия.¹³ Тази част се нарича **зона на заглавката**, т. е. това е мястото в началото на речниковата статия, което е отредено за езиковата единица, която се тълкува. Заглавката се представя според нормативно установения правопис и изговор и традиционно се откроява шрифтово от останалия текст в речниковата статия. Общоприета практика е при изменяемите думи условно да се избира една основна (канонична) или още речникова форма на думата, която да бъде представителна и изписана в зоната на заглавката (за българския език това е формата в ед. ч. при съществителните имена (понякога в мн. ч. в зависимост от съдържанието и употребата им); формата в м. р., ед. ч. при прилагателните, числителните и местоименията; формата за 1 л. ед. ч. сегашно време на изявителното наклонение при глаголите). **Една заглавка**

superscripts for homonymous words or sub-entries for words with multiple senses), but most recognise a CANONICAL FORM. The headword constitutes an important link between the MACROSTRUCTURE and MICROSTRUCTURE.“ (Hartmann, James 1998: 67) или „**Lemma** (plural: *lemmata*) is the lexicographical terms for what is popularly referred to as entry word or headword. The lemma directs the user to the required dictionary article, headed by the lemma. Except in the case of proper nouns, there will usually be a choice between different forms of the linguistic sign as lemma, since at the same time the form of the lemma represents the entire linguistic sign. Lexicography has a tradition of lemmatizing nouns in the singular, verbs in the infinitive and gradable adjectives in the neutral uninflected form, although a few dictionaries use other lemmatization criteria. In the case of irregular inflection (e.g. *lemma*, *lemmata*), the irregular forms may be lemmatized as well to facilitate user to the information required.“ (Manual 1995: 15).

¹³ По-различно е при езици, в които системата за писане е от дясно наляво.

„отключва“ **една речникова статия**, респективно на една заглавка съответства едно тълкувание (разбирано в по-широк план – като съвкупност от всички значения на една дума, т. е. семантичната структура на думата).

Подзаглавна единица (в тълковен речник)

Макар и по-рядко, има речникови статии с по-сложно (каскадно) структуриране, което прилича на обединяване на две или повече речникови статии в една. Освен заглавка и съответстващата ѝ дясна част те имат и **подзаглавка (подзаглавна единица)** с подобна дясна част (тези раздели условно може да се определят като I и II блок). Подзаглавката е началната единица на блока, който е разположен по-ниско, по-долу от I блок. Мястото ѝ е в лявата страна на този блок (подобно на заглавката). Тази част от блока се нарича **зоната на подзаглавката**. Подзаглавката се оформя типографски като заглавката. Тя (обикновено) има семантична структура, близка до тази на заглавката, което дава основание на лексикографите да обединят двата блока в една речникова статия.

В българския език се срещат статии както с една, така и с две и повече подзаглавки. В увода към първото издание на *Речник на българския език*, т. I се посочва, че като подзаглавни думи към съответните деятелни глаголи се разработват някои „непреходни глаголи, оформени с елементи *се* или *си*, различни глаголи и глаголи, оформени с *ме*, *ми*, *ми се*, които съществуват паралелно с деятелните лични глаголи и са близки на тях по семантичната си структура“ (RBE 1: 23)¹⁴, срв.:

(I блок) **затварям** *несв.*, **затворя** *св.*, *прех.* **1.** ... **2.** ...

(+ II блок) **затварям се** *несв.*, **затворя се** *св.*, *непрех.* **1.** ... **2.** ...

(I блок) **оставам** *несв.*, **остана** *св.*, *прех.* **1.** ... **2.** ...

(+ II блок) **остава ми** *несв.*, **остане ми** *св.*, *непрех.* **1.** ... **2.** ...

(I блок) **доспивам** *несв.*, **доспя** *св.*, *прех.* **1.** ... **2.** ...

(+ II блок) **доспива ми се** *несв.*, **доспи ми се** *св.*, *непрех.* **1.** ... **2.** ...

(+ III блок) **доспивам си** *несв.*, **доспя си** *св.*, *непрех.* **1.** ... **2.** ... и пр.

Терминът *подзаглавка* също не е дефиниран в нашите научни трудове. Тук подзаглавната единица се приема за „своеобразна заглавка“ на блок, различен

¹⁴ Относно видовете подзаглавни единици към съответните деятелни глаголи и тяхното представяне в *Речник на българския език* вж. още RSRBE 1966: 93 – 94. Някои учени приемат подзаглавките за производни думи (вж. напр. Avramova 2019).

от първия, с уточнението, че тя е и „своеобразен вход“ към него. Включването на блок / блокове с подзаглавка / подзаглавки в рамките на една статия е оправдано от гледна точка на съответната речникова концепция, както и от съображение за пестене на място в речника.

Видове заглавни единици

По-особен е случаят, когато на две или повече думи в лявата страна на речниковата статия съответства едно тълкувание (вж. посочените по-горе речникови статии от № 3 до № 17). Как трябва да се разглеждат тези думи – като една заглавка или като две и повече заглавки? Вижда се несъответствието между теоретичната постановка за заглавката и съществуващата лексикографска практика. Навсякъде в разгледаните дотук наши и чужди изследвания се посочва, че заглавната единица в тълковния речник е **думата** в основната ѝ форма. Никъде не се споменава, че е издържано в зоната на заглавката (в тълковен речник) да присъстват две или повече семантично и формално свързани лексикални единици.

Практиката обаче показва, че наред с основния подход при построяване на речникова статия – всяка дума да получи своето тълкувание, т. е. посоката е от формалното изражение на думата към нейния смислов еквивалент, от ляво надясно – в някои (тълковни) речници се прилага и *друг подход* – **идеографски**, при който посоката е от дясно наляво. Авторите приемат, че общата част в семантиката на няколко формално близки думи е предпоставка всички те да бъдат изписани в зоната на заглавката. Излиза, че тези думи са *еднокоренни хетероними*, а те не са (от гледна точка на лексикалната система). В статии, построени на този принцип, диференциалните признаци на думите в зоната на заглавката (напр. признак ‘пол’¹⁵, признак ‘възраст’ и др.) са пренебрегнати (елиминирани), не са отчетени и съществуващите разлики в парадигмата, словообразуването, употребата, съчетаемостта. Напр. при заглавки от типа „**лекар** м. **лекарка** ж.“ на първо място е поставено мъжкородовото съществително име, което е и произвеждащо по отношение на второто име. Тълкуванието започва с „Лице...“ или „Човек...“, което е общо и основно и при двете думи. Подкрепям мнението на Ю. Балтова, че „граматичната характеристика в тези случаи отразява граматичния род на съществителните имена, а с предложената дефиниция се сменя разграничаването въз основа на семантичния признак ‘пол’ (Baltova 2007: 103). Чрез дефиницията се експлицира само семантична-

¹⁵ По повод обединяване на названията за лица от мъжки и женски граматичен род в една заглавка и обща лексикографска статия вж. Avramova 2013 и цитираната там литература.

та категория *персоналност*, която е обща за двете лексикални единици. Липсват диференциалните признаци *маскулативност* и *феминативност*, въпреки че те са изразени чрез словообразователните форманти *-ар* и *-к(а)*. Ето защо, за да се постигне тъждество между лявата и дясната страна на речниковата статия, трябва:

1) двете лексикални единици (**лекар** и **лекарка**) да се тълкуват в отделни речникови статии, защото значенията им се различават по признаците *маскулативност* и *феминативност*, подредни на семантичния признак *пол*;

2) в речниковата статия за **лекар** да се обособят две значения:

лекар м. 1. ‘лице, което професионално лекува някого’ – то експлицира само категорията *персоналност*;

2. ‘мъж, който професионално лекува някого’ – то експлицира категорията *персоналност* + признака *мъжки пол*;

3) в речниковата статия за **лекарка** да се използва дефиниция от типа:

лекарка ж. ‘жена лекар’,

тъй като думата *жена* представя признака *женски пол*, а втората част на дефиницията препраща към *първото* значение на **лекар**.

Обединяването на съществителни имена от *различен граматичен род*, с които се назовават лица (мъж и жена), в една заглавка и в обща лексикографска статия не само не отговаря на действителността, но влиза и в противоречие с главната задача на тълковния речник – да опише в пълнота лексикалното значение на думата. Пренебрегнато е основното изискване в тълковния речник: тълкуванието успешно да замества в контекст заглавката.

Подобни конструкции в зоната на заглавката са интерпретирани различно в научната литература. Някои изследователи, без да анализират тяхната специфика, ги наричат двойки / тройки заглавни думи (RSRBE 1966¹⁶; Veleva

¹⁶ RSRBE 1966 допуска „двойки заглавни думи [а не две заглавни думи – коментарът и подчертаването тук и в следващите цитати мое, Цв. Г.], а в някои случаи и тройки заглавни думи“ и се конкретизира: „1. Като двойки заглавни думи се дават: а) Видовите двойки при глаголите: **връзвам...** *несв.*; **вържа...** *св.*; б) Местоименията с двойни форми, равностойни по употреба в книжовния език: **този...** и **тоя...**; в) Пълни и съкратени или стегнати форми на една и съща дума: **заради** и (съкр.) **зарад**; **осемдесет** и **осемдесе**. 2. В тройка заглавни думи се обединяват глаголи, които имат словообразователни варианти в *несв.* или в *св.* вид: **пускам...** и **пропускам...** *несв.*; **пропусна...** *св.*, или **израствам...** *несв.*; **израсна...** и **израства...** *св.*“ (RSRBE 1966: 15 – 16). Те присъстват на две места в словника на речника – веднъж като компонент на т. нар. „двойки“ или „тройки заглавки“ и веднъж като самостоятелна заглавка (с препратка към първия

2017¹⁷ и др.), други ги определят като няколко заглавки в една статия (Sumrova 2017¹⁸; Avramova 2019¹⁹; Kostova 2020²⁰; Kolkovska 2023²¹ и др.). Има и такива, които ги определят като една заглавка (Blagoeva 2017; Choroleeva, Georgieva 2017; Georgieva 2024).

Принос за развитието на теорията на лексикографията е студията на Д. Благоева, посветена на неологичните речници (Blagoeva 2017), в която се разграничават и дефинират за първи път два вида заглавки. Авторката определя като *прости заглавки* тези, „които включват една отделна дума, абривиатура или съставна част на думата“, а като *съставни заглавки* – „заглавките, състоящи се от две или повече единици (лексеми, неосемантизми, устойчиви съчетания, фразеологизми, абривиатури), които се съотнасят помежду си по определени формални или семантични признаци“ (Blagoeva 2017: 29). Н. Костова и М. Кузмова, въпреки че приемат терминологичния апарат на Д. Благоева, не говорят за съставна и проста заглавка, а за „**обединяването на две заглавки**“ и за „**речникови статии с две заглавни думи**“ (Kostova, Kuzmova 2021: 150). В съвместната ни студия с М. Чоролеева за славянските сравнителни речници (Choroleeva, Georgieva 2017), която излиза в един и същи сборник с тази на Д. Благоева, не е използван специален термин за подобни обединения, но се говори за една заглавка²². В по-късна своя самостоятелна публикация (Georgieva 2024), като се опирам на въведения от Д. Благоева термин *съставна заглавка*, изказвам предпочитание да използвам вместо него друг термин – *комбиниращ*

компонент от двойката или тройката заглавки). В този смисъл е напълно приемлив изразът, че в „двойката заглавки“ в *Речник на българския език* са обединени две заглавки, защото те реално съществуват и като самостоятелни заглавки в словника (авторите на *Ръководството* обаче с право избягват подобна констатация).

¹⁷ Авторката явно се придържа към RSRBE 1966 и представя варианта **и** като самостоятелна заглавка.

¹⁸ В. Сумрова посочва, че в някои речници „феминативите... са представени не като отделни заглавки, а като **втора заглавка след произвеждащото име**“. В същата статия авторката използва и съчетанията „**тройни заглавки**“, „**четворни заглавки**“ (Sumrova 2017: 162 – 163).

¹⁹ Според Цв. Аврамова „обединяването на съществителните от м. р. и ж. р. в една речникова статия води до извода, че дефиницията на лексикалното значение, която следва, се отнася за **двете равнопоставени заглавки**“ (Avramova 2019: 64).

²⁰ Напр.: „**речниковите статии на глаголите в БТР [речника на Ст. Младенов] обикновено имат по две, три или четири заглавки**“ (Kostova 2020: 120).

²¹ С. Колковска посочва като характерна практика в речника на З. Футеков „**обединяване на две заглавки в една статия**“ (Kolkovska 2023: 384).

²² „**Еднокоренните синоними не се приемат за отделни лексикални единици, а се представят в една заглавка**“, „**жителските имена – на лице мъж и на лице жена – са обединени в една заглавка**“ (Choroleeva, Georgieva 2017: 135, 140).

на заглавка. В статията давам и дефиниции за двата типа заглавки – прости и комбинирани. Приложени към универсалния тълковен речник, тези дефиниции са същите, като разликата е във вида на езиковите единици. Това са думи и съставни части на думата (т. е. не се включват устойчиви съчетания и фразеологизми). **Простата заглавка** се състои от една езикова единица, от един компонент. **Комбинираната заглавка** е съвкупност от две или повече еднотипни езикови единици (компоненти), които представляват едно цяло въз основа на семантична и формална близост. Обединението на единиците може да почива на словообразователна връзка или близост в значението и строежа на компонентите. В зависимост от техния брой комбинираните заглавки може да са **двуконтактни** (статии № 5 – 8, 10 – 13, 15 – 17), **триконтактни** (статии № 4, 9 и 14), **четиреконтактни** (статия № 3) и пр. (С проста (еднокомпонентна) заглавка са статии № 1 и 2.) По първия компонент от комбинираната заглавка се определя азбучното място на речниковата статия в структурата на речника.

Комбинираната заглавка може да се приеме за смислово цяло, независимо че се състои от две и повече близки във формално и структурно отношение думи, защото в случая водещ е семантичният принцип, който обаче се смесва с азбучния принцип на представяне (т. е. посоката в такива случаи е от общото в смисъла на езиковите единици към тяхното формално изражение). Тези компоненти (в лявата страна на речниковата статия) са представени чрез **обща парафраза**, която представлява съвкупност от техните общи, интегрални семантични признаци. Приложеният начин на тълкуване обаче противоречи на главната задача на тълковния речник – да разкрие точно и ясно семантичната структура на думата, като покаже местото на всяко едно от значенията ѝ. (А всяко значение трябва да включва задължително архисема, интегрални и диференциални семи.) Този подход води и до противоречие в илюстративната зона (напр. възможно е да се наруши принципът на съгласуване; дори да са синоними в едно от значенията си, думите не винаги имат един и същ съчетателен потенциал) и в други зони на речниковата статия.

Обобщение

В заключение може да се посочи, че от гледна точка на теорията на лексикографията е **неприемливо** общото тълкуване на две или повече думи, всяка от които има право да бъде заглавка на самостоятелна речникова статия. Съществуващата лексикографска практика (при повечето модели) не е теоретично издържана и сама по себе си е отрицание на съществуващите диференциални признаци при две и повече еднокоренни думи. Ето защо е **препоръчително** всяка речникова статия да има проста заглавка (изключение може да има при формалните варианти (напр. **двайсет** и **двадесет**, **този** и **тоя**, **загдето** и **задето**) и при фонетично-правописните варианти (напр. **гамѐн** и **га̀мен**, **серпантѝна**

и **серпентина**); *Ръководството за съставяне на Речник на българския език* (RSRBE 1966) допуска обща статия за двувидовите глаголи, но с уговорка, че глаголът от св. в. има статия с препратка).

Изразът *обединяване на две заглавки* е точен и верен единствено когато се анализира поредно издание на даден речник, в което има комбинирани заглавки, за разлика от предходното му издание (т. е. когато простите заглавки в *предходното му издание* са станали компоненти на комбинирана заглавка в *новото му издание*).

Отклонението от теоретичната постановка за заглавка, което виждаме в лексикографските трудове, налага въвеждането и употребата на термин като *комбинирана заглавка*. За анализираният тук речникови статии (от № 3 до 17) в посочените речници намирам за приемливо да се говори за *комбинирани заглавки с компоненти съществителни, прилагателни, глаголи* и т.н., а не за речникови статии с две, три и повече заглавки.

Друг е въпросът дали днес съставителите на речници се съобразяват с теоретичните постановки. Ето защо е важно да се прави **ясно разграничение** между възгледа и мотива на съставителя на речника да включи статии с комбинирани заглавки и възгледа и знанията на теоретика лексикограф за думите в комбинираната заглавка. В анализа си изследователят трябва да подходи с повече внимание при описанието на тези нетрадиционни единици, да подходи неутрално, като опише решението на съставителя на речника и ако иска, да го коментира, оцени и да даде препоръка за в бъдеще. Мисля, че е особено важно да се следва теоретичният постулат, че **една заглавка отключва (е вход към) една речникова статия**, т. е. да се избягва твърдението, че една речникова статия има две и повече заглавки. Изрази от типа „статията има две заглавки“ издават не само вярната оценка на изследователя за статуса на думите в т. нар. тук комбинирана заглавка, но и неговото скрито, неизказано мнение, че за всяка една от тези две думи е трябвало да има отделна речникова статия в анализирания речник.

Направеното проучване за някои основни термини в лексикографията показва, че все още има какво да се желае както по отношение на теорията, така и по отношение на практиката. За улеснение на ползвателите (специалисти и неспециалисти), както и за бъдещи съставители на речници подобни и други проблеми биха могли да бъдат систематизирани на едно място. Бъдещето ще покаже кога ще се планува и създаде монографичен труд, посветен на основните понятия и термини в лексикографията.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Avramova 2013: Avramova, Tsv. *Imena na zhiteli (nomina habitatorum) v savremenniya cheshki i balgarski ezik*. Sofia: Paradigma. (**Аврамова 2013:** Аврамова, Цв. *Имена на жители (nomina habitatorum) в съвременния чешки и български език*. София: Парадигма.)

- Avramova 2019:** Avramova, Tsv. Proizvodnata дума v talkovniya rechnik. – *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*, № 8, pp. 61 – 72. (**Аврамова 2019:** Аврамова, Цв. Производната дума в тълковния речник. – *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*, № 8, с. 61 – 72.)
- Baltova 2007:** Baltova, Yu. Semantichnata kategoriya ‘personalnost’ i neynoto izrazyavane v slovoobrazuvaneto na slavyanskite ezitsi. – In: H. Burkhardt, A. Nagurko (Ed.). *Sprachliche Kategorien und die slawische Wortbildung*. Hildeshein – Zürich – New York: Olms, pp. 101 – 110. (**Балтова 2007:** Балтова, Ю. Семантичната категория ‘персоналност’ и нейното изразяване в словообразуването на славянските езици. – В: H. Burkhardt, A. Nagurko (Ed.). *Sprachliche Kategorien und die slawische Wortbildung*. Hildeshein – Zürich – New York: Olms, с. 101 – 110.)
- Blagoeva 2017:** Blagoeva, D. Problemi na slavyanskata talkovna neografiya. – In: Chernisheva, M. I. (otg. red.). *Leksikologiya i leksikografiya slavyanskih yazykov. Mezhdunarodnyi kolektivnyi trud*. Moskva: Leksrus, pp. 15 – 38. (**Благоева 2017:** Благоева, Д. Проблеми на славянската тълковна неография. – В: Чернишева, М. И. (отг. ред.). *Лексикология и лексикография славянских языков. Международный коллективный труд*. Москва: Лексрус, с. 15 – 38.)
- Boyadzhiev 1959:** Boyadzhiev, S. Metodi za talkuvane na dumite. – *Izvestiya na Institutata za balgarski ezik*, VI, pp. 201 – 222. (**Бояджиев 1959:** Бояджиев, С. Методи за тълкуване на думите. – *Известия на Института за български език*, VI, с. 201 – 222.)
- Boyadzhiev 2011:** Boyadzhiev, T. *Balgarska leksikologiya*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“. (**Бояджиев 2011:** Бояджиев, Т. *Българска лексикология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.)
- Boyadzhiev et al. 1999:** Boyadzhiev, T., Iv. Kutsarov, Y. Penchev. *Savremenен balgarski ezik. Fonetika. Leksikologiya. Slovoobrazuvane. Morfologiya. Sintaksis*. Sofia: Petar Beron. (**Бояджиев и др. 1999:** Бояджиев, Т., Ив. Куцаров, Й. Пенчев. *Съвременен български език. Фонетика. Лексикология. Словообразуване. Морфология. Синтаксис*. София: Петър Берон.)
- Choroleeva, Georgieva 2017:** Choroleeva, M., Tsv. Georgieva. Slavyanski sravnitelni rechnitsi s uchastieto na balgarskiya ezik. – In: Chernisheva, M. I. (otg. red.). *Leksikologiya i leksikografiya slavyanskih yazykov. Mezhdunarodnyi kolektivnyi trud*. Moskva: Leksrus, pp. 120 – 150. (**Чоролеева, Георгиева 2017:** Чоролеева, М., Цв. Георгиева. Славянски сравнителни речници с участието на българския език. – В: Чернишева, М. И. (отг. ред.). *Лексикология и лексикография славянских языков. Международный коллективный труд*. Москва: Лексрус, с. 120 – 150.)
- Dubichinski 2008:** Dubichinski, V. V. *Leksikografiya ruskogo jazyka: ucheb. posobie*. Moskva: Nauka, Flinta. (**Дубичински 2008:** Дубичинский, В. В. *Лексикография русского языка: учеб. пособие*. Москва: Наука, Флинта.)
- Filipova-Bayrova 1959:** Filipova-Bayrova, M. Izrabotvane na dvuezichni rechnitsi. – *Izvestiya na Institutata za balgarski ezik*, IV, pp. 223 – 262. (**Филипова-Байрова 1959:** Филипова-Байрова, М. Изработване на двеезични речници. – *Известия на Института за български език*, IV, с. 223 – 262.)
- Georgieva 2024:** Georgieva, Tsv. Za leksikografskiya parametar kombinirana zaglavka v dvuezichen rechnik. – *Balgarski ezik*, 1, pp. 29 – 42. (**Георгиева 2024:** Георгиева, Цв.

- За лексикографския параметър комбинирана заглавка в двуезичен речник. – *Български език*, 1, с. 29 – 42.)
- Hartmann, James 1998:** Hartmann, R.R.K., Gregory James. *Dictionary of Lexicography*. London: Routledge.
- IEL 2013:** *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography: Supplementary*. Ed. Rufus Gouws, Ulrich Heid, Wolfgang Schweickard, Herbert Ernst Wiegand. <<https://books.google.bg/books?id=5PfbBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=bg#v=onepage&q&f=false>> [03.12.2023]
- Kasabov 2019:** Kasabov, Iv. *Osnovni leksikografski problemi i Semantichen rechnik-minimum*. Sofia: NBU. (**Касабов 2019:** Касабов, Ив. *Основни лексикографски проблеми и Семантичен речник-минимум*. София: НБУ.)
- Kolkovska 2023:** Kolkovska, S. Prinostat na Zahari Futekov za balgarskata dvuezichna leksikografiya. – In: Aleksandrova, T. (otg. red.). *Da popitate Vladko Murdarov! Tekstove, posveteni na 75-godishninata na ezikoveda i prevodacha prof. d.f.n. Vladko Murdarov*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 380 – 388. (**Колковска 2023:** Колковска, С. Приносът на Захари Футеков за българската двуезична лексикография. – В: Александрова, Т. (отг. ред.). *Да попитаме Владко Мурдаров! Текстовете, посветени на 75-годишнината на езиковедата и преводача проф. д.ф.н. Владко Мурдаров*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 380 – 388.)
- Kostova 2020:** Kostova, N. Za azbuchno-gnezdoviya printsip i predstavyaneto na glagolite v „Balgarski talkoven rechnik s ogled kam narodnite govori“ na Stefan Mladenov. – In: Antonova-Vasileva, L. (otg. red.). *Balgarskiyat ezik – istoricheski i savremenni aspekti. Sbornik v chest na 140 godini ot rozhdenieto na akad. Stefan Mladenov*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 114 – 125. (**Костова 2020:** Костова, Н. За азбучно-гнездовия принцип и представянето на глаголите в „Български тълковен речник с оглед към народните говори“ на Стефан Младенов. – В: Антонова-Василева, Л. (отг. ред.). *Българският език – исторически и съвременни аспекти. Сборник в чест на 140 години от рождението на акад. Стефан Младенов*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 114 – 125.)
- Kostova, Kuzmova 2021:** Kostova, N., M. Kuzmova. Za leksikografskiya parametar nachin na organizirane na materiala v balgarskite talkovni rechnitsi. – In: Koeva, Sv., M. Stamenov (sastav.). *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 2021). T. 1*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 148 – 155. (**Костова, Кузмова 2021:** Костова, Н., М. Кузмова. За лексикографския параметър начин на организиране на материала в българските тълковни речници. – В: Коева, Св., М. Стаменов (състав.). *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2021). Т. 1*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 148 – 155.)
- Krumova-Tsvetkova et al. 2013:** Krumova-Tsvetkova, L., D. Blagoeva, S. Kolkovska, E. Pernishka, M. Bozhilova. *Balgarska leksikologiya. T. 1*. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“. (**Крумова-Цветкова 2013:** Крумова-Цветкова, Л., Д. Благоева, С. Колковска, Е. Пернишка, М. Божилова. *Българска лексикология. Т. 1*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“.)

- Manual 1995:** Bergenholtz, Henning, Sven Tarp (Ed.). *Manual of specialized lexicography: the preparation of specialised dictionaries*. Amsterdam: John Benjamins.
- Pavlova 2002:** Pavlova, S. Model za izgrazhdane na obsht tipov slovník na rodno-chuzhd rechnik. – In: Zherev, St., V. Kyuvlieva-Mishaykova, M. Choroleeva (red.). *Balgarsko ezikoznanie. T. 3. Problemi na balgarskata leksikologiya, frazeologiya i leksikografiya*. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“, pp. 399 – 437. (**Павлова 2002:** Павлова, С. Модел за изграждане на общ типове словник на родно-чужд речник. – В: Жерев, Ст., В. Кювлиева-Мишайкова, М. Чоролеева (ред.). *Българско езикознание. Т. 3. Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, с. 399 – 437.)
- Pavlova 2010:** Pavlova, S. *Balgarskata dvuezichna leksikografiya ot Osvobozhdenieto do kraya na XX vek*. Sofia: ET Emas. (**Павлова 2010:** Павлова, С. *Българската двуезична лексикография от Освобождението до края на XX век*. София: ЕТ Емас.)
- Radeva 2017:** Radeva, V. *Balgarska leksikologiya i leksikografiya*. Sofia: Iztok – Zapad. (**Радева 2017:** Радева, В. *Българска лексикология и лексикография*. София: Изток – Запад.)
- RSRBE 1966:** Cholakova, Kr., S. Spasova, K. Nicheva, Z. Genadieva. *Rakovodstvo za sastavyane na Rechnik na balgarskiya ezik*. Sofia: Izd. na BAN. (**РСРБЕ 1966:** Чолакова, Кр., С. Спасова, К. Ничева, З. Генадиева. *Ръководство за съставяне на Речник на българския език*. София: Изд. на БАН.)
- SrpLg 2014:** Dragičević, R. (red.). *Savremena srpska leksikografija u teoriji i praksi (kolektivna monografija)*. Beograd: Filološki fakultet. (**СрпЛг 2014:** Драгићевић, Р. (ред.). *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси (колективна монографија)*. Београд: Филолошки факултет.)
- SrpLg 2018:** Teshić, M., R. Dragičević, N. Ivanović (ured.). *Srpska leksikografija ot Vuka do danas (katalog izlozhe)*. Beograd: SANU, Savez slavistichkih drushtava. (**СрпЛг 2018:** Тешић, М., Р. Драгићевић, Н. Ивановић (уред.). *Српска лексикографија от Вука до данас (каталог изложбе)*. Београд: САНУ, Савез славистичких друштва.)
- Sumrova 2017:** Sumrova, V. *Za balgarskata leksikografska interpretatsiya na feminativite*. – In: Niševa, B., K. Skwarska, D. Blažek (Ed.). *Moderní slovanská lexikografie. Vydání první*. Praha: Slovanský ústav AV ČR, pp. 159 – 170. (**Сумрова 2017:** Сумрова, В. *За българската лексикографска интерпретация на феминативите*. – В: Niševa, B., K. Skwarska, D. Blažek (Ed.). *Moderní slovanská lexikografie. Vydání první*. Praha: Slovanský ústav AV ČR, pp. 159 – 170.)
- Vatov 2015:** Vatov, V. *Leksikologiya i frazeologiya na balgarskiya ezik (leksika, semantika, frazemika, onomika, leksikografiya)*. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“. (**Вътов 2015:** Вътов, В. *Лексикология и фразеология на българския език (лексика, семантика, фраземика, ономика, лексикография)*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“.)
- Veleva 2017:** Veleva, M. *Istorizmite v balgarskiya ezik. Rechnik na balgarskite istorizmi*. V. Tarnovo: Znak’94. (**Велева 2017:** Велева, М. *Историзмите в българския език. Речник на българските историзми*. В. Търново: Знак’94.)
- Zgusta 1971:** Zgusta, L. *Manual of lexicography*. Academia, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences.

ИЗТОЧНИЦИ / SOURCES

- BTR 1951:** Mladenov, St. *Balgarski talkoven rechnik s ogled kam narodnite govori. Tom 1: A – K.* Sofia: Decho Stefanov. (**БТР 1951:** Младенов, Ст. *Български тълковен речник с оглед към народните говори. Том 1: А – К.* София: Дечо Стефанов.)
- BTR 1994:** Popov, D. *Balgarski talkoven rechnik. Chetvarto preraboteno i dopalнено издание.* Sofia: Nauka i izkustvo. (**БТР 1994:** Попов, Д. *Български тълковен речник. Четвърто преработено и допълнено издание.* София: Наука и изкуство.)
- BTR 2012:** Radeva, V. *Balgarski talkoven rechnik.* Sofia: Iztok – Zapad. (**БТР 2012:** Радева, В. *Български тълковен речник.* София: Изток – Запад.)
- РБЕ 1:** *Rechnik na balgarskiya ezik. T. 1. A – B.* Sofia: BAN. (**РБЕ 1:** *Речник на българския език. Т. 1. А – Б.* София: БАН.)
- РБЕ 5:** *Rechnik na balgarskiya ezik. Vtoro dopalнено i preraboteno elektronno издание. T. 5. Zh – Z.* Sofia: Institut za balgarski ezik „Prof. L. Andreychin“. (**РБЕ 5:** *Речник на българския език. Второ допълнено и преработено електронно издание. Т. 5. Ж – З.* София: Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“.)
- СТРБЕ 1995:** Burov, S., V. Bondzholova, M. Ilieva, P. Pehlivanova. *Savremenен talkoven rechnik na balgarskiya ezik s ilyustratsii i prilozheniya.* Veliko Tarnovo: Elpis. (**СТРБЕ 1995:** Буров, С., В. Бонджолова, М. Илиева, П. Пехливанова. *Съвременен тълковен речник на българския език с илюстрации и приложения.* Велико Търново: Елпис.)
- ТР 2009:** Popova, M., B. Popov, E. Petkova, K. Simeonova, A. Hristova. *Terminologichen rechnik po humanitarni nauki.* Sofia: Nauka i izkustvo. (**ТР 2009:** Попова, М., Б. Попов, Е. Петкова, Кр. Симеонова, А. Христова. *Терминологичен речник по хуманитарни науки.* София: Наука и изкуство.)

Цветелина Георгиева
Институт за български език
Българска академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, блок 17
София, 1113
България
cveti.g@ibl.bas.bg
<https://orcid.org/0000-0002-8958-7439>

Tsvetelina Georgieva
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52, Shipchenski prohod Blvd., Bl. 17
Sofia 1113
Bulgaria
cveti.g@ibl.bas.bg
<https://orcid.org/0000-0002-8958-7439>